

що загинула у пожежі. У цьому, більш ранньому за Софійський собор, заповненні було знайдено фрагменти кружального керамічного посуду першої половини XI ст., дрібні шматки цем'яноквого розчину та смальтову заготовку чорного скла (рис. 2: Г).

Дно фундаментних ровів, відповідно, у внутрішній та зовнішній галереях, було зафіксоване на глибині 1,45–1,7 м та 1,4–1,55 м від сучасної поверхні. В обох випадках воно, виконане у материковому лесі, мало сліди тривалого замиву та нерівну поверхню із замитими округлими заглибинами діаметром 20–30 см і глибиною 10–15 см (останні, можливо, виникли від видалених звідси кам'яних брил).

Слід зазначити, що для обох фундаментів простежено досить значне їх просідання – від 15 см у зовнішній галереї до 25 см у внутрішній. Зрештою у внутрішній галереї це, ймовірно, призвело до значних зміщень каміння і утворення між ними просторих щілин. Потужність просідання фундаментів, між іншим, тут можна також спостерігати за різницею у рівнях залягання каміння

під стіною та у міжстінних проміжках, де були влаштовані (також насухо) «стрічкові» фундаменти, закладені у напрямках стінних лопаток. Нарешті, з осіданням фундаменту центрального ядра собору також були пов'язані ремонтні роботи стосовно цем'янкової заливки на поверхні фундаменту: ще в процесі будівництва внутрішньої галереї її було перенесено на 20 см вище. Зрештою саме на поверхню цієї «оновленої» заливки спирається шар фрескового тиньку із залишками розпису першої половини XI ст. Зокрема, на глибині 0,0–0,4 м від сучасної поверхні на одній з лопаток стіни внутрішньої галереї було знайдено добре збережену фрескову композицію у вигляді картуша з барвистою полілітією, виконаною білою, кремовою, сірою, синьою та червоною фарбами (рис. 2: А, фреска).

За результатами здійснених досліджень 2018 р. адміністрацією Національного заповідника «Софія Київська» прийнято рішення про необхідність музеєфікації зазначеного шурфу з фрескою у внутрішній галереї Софійського собору.

В. Івакін, В. Баранов, Д. Бібіков, А. Чекановський

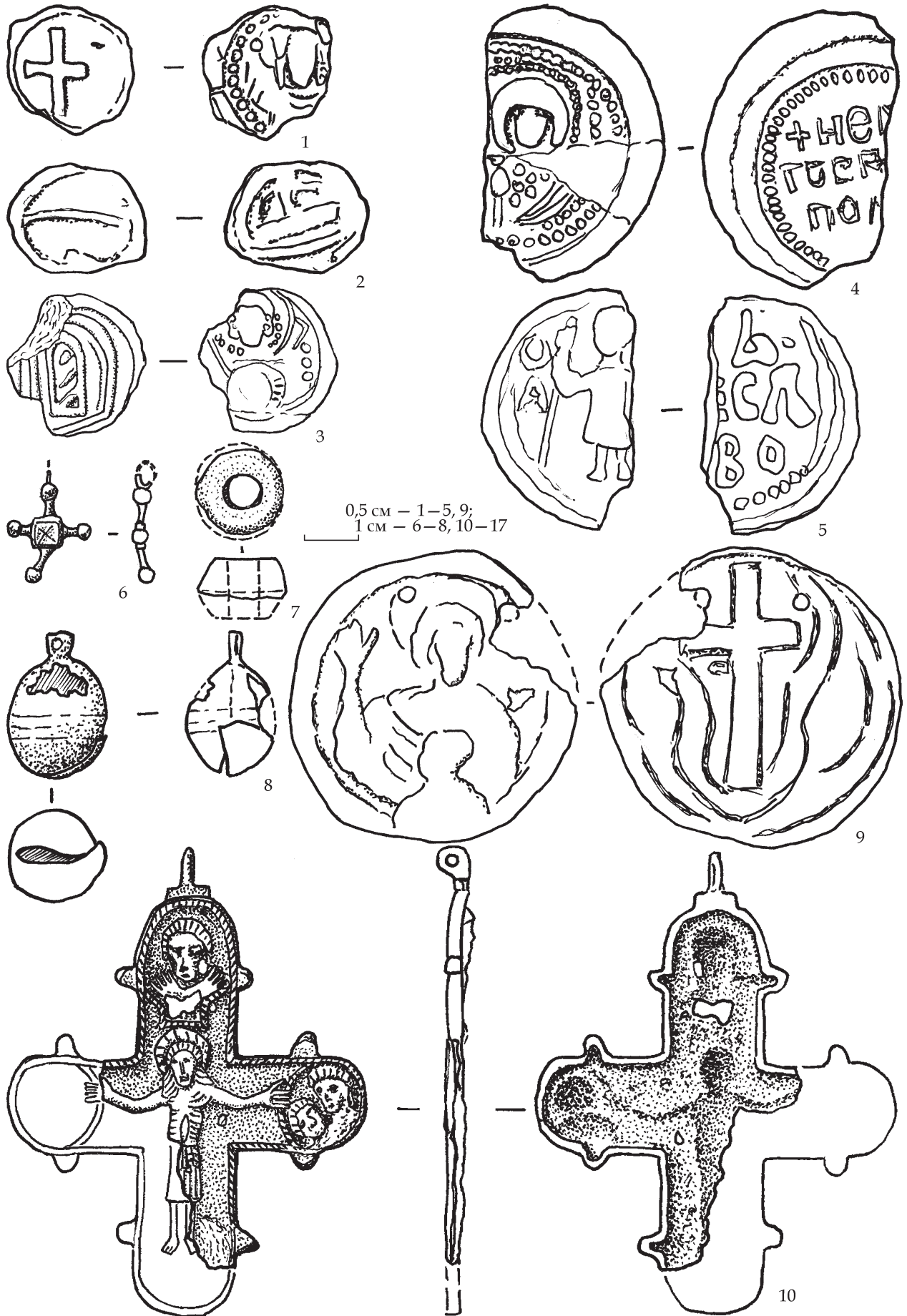
РОЗКОПКИ АРХІТЕКТУРНО-АРХЕОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕДИЦІЇ ІА НАНУ ПО вул. ЩЕКАВИЦЬКІЙ, 46

Архітектурно-археологічна експедиція ІА НАН України проводила охоронно-рятувні дослідження ділянки по вул. Щекавицька, 46 у Подільському районі м. Києва. Загальна площа досліджуваної ділянки становить близько 8000 м². На момент початку досліджень площа ділянки була зайнята забудовою ХХ ст., що поступово відходила під демонтаж. Рятівні роботи суттєво ускладнювалися сезонними кліматичними умовами (часті зливи, заморозки) та високим рівнем залягання ґрунтових вод. Культурні нашарування вибиралися до проектної відмітки, котра становила 94,75 м за Балтійською шкалою висот (близько 3,0 м від рівня сучасної денної поверхні). Станом на кінець грудня 2018 р. закладено дев'ять розкопів загальною площею близько 4400 м².

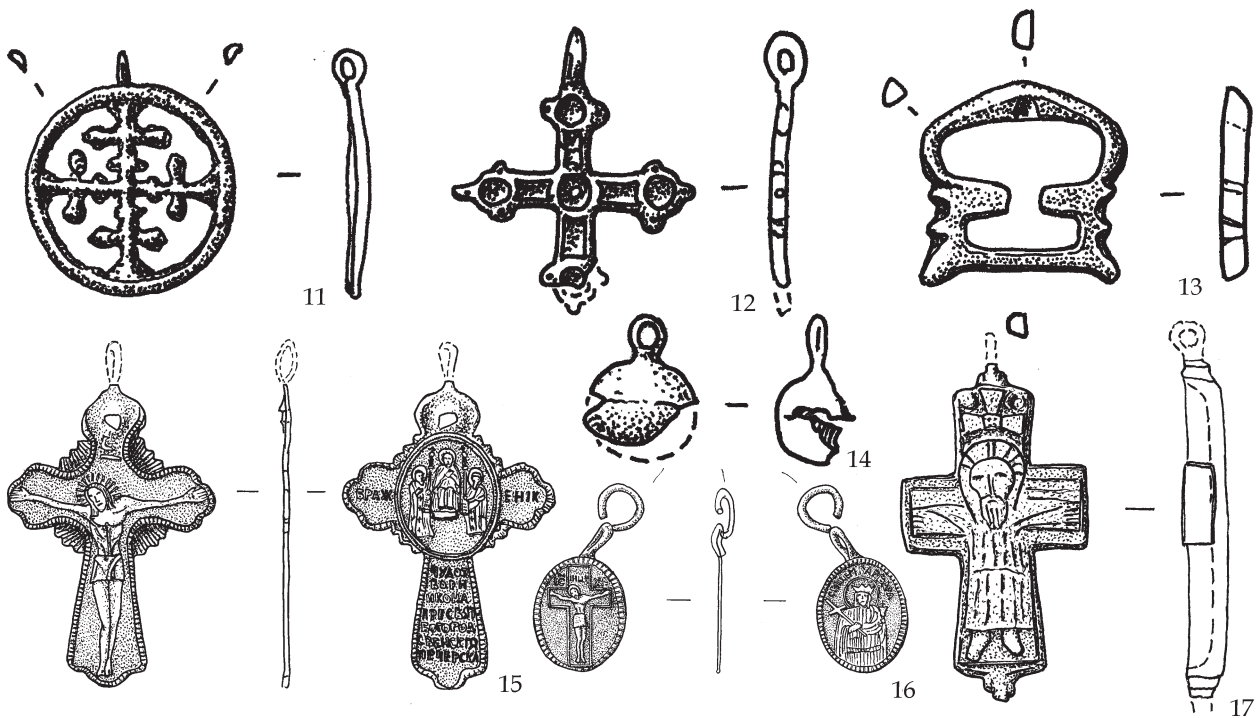
У обстежених горизонтах головним чином представлені культурні нашарування та археологічні об'єкти ХІХ ст., що утворилися після пожежі 1811 р. та повного пере-

планування вуличної системи Києво-Подолу. Зафіксовано залишки близько десятка невеликих підвалів-комор, господарських та гідротехнічних споруд. Виділяється велике (довжиною понад 30 м) складське приміщення цього часу – об'єкт 2 з розкопу 7, що мав складне планування і включав низку окремих комор і прибудов. Орієнтований вздовж вул. Щекавицької, об'єкт одночасно міг виконувати роль гідротехнічної споруди. На тому самому розкопі 7, в західній частині ділянки, виявлено залишки синхронної житлової споруди з керамічним водогоном.

Подекуди фіксувалися культурні нашарування ХVІІ–ХVІІІ ст. (розкопи 2, 3), а на площі розкопів 2, 5 і 9 нижче проектної відмітки виявлено шари давньоруської доби (ХІІ–ХІІІ ст.). На останній із вказаних ділянок зафіксовано залишки житлових споруд та елементів планувальної структури (паркани, ворота, частина дороги) цього періоду. На жаль, дослідити перераховані об'єкти

Індивідуальні знахідки: 1-3 — свинцеві товарні пломби; 4, 5 — свинцеві актові печаті; 6 — натільний хрест з кольорового металу; 7 — пірофілітове пряслице; 8 — бронзовий бубонець; 9 — бронзова накладка; 10 — хрест-енколпійон з кольорового металу

Індивідуальні знахідки: 11 — медальйон; 12, 15 — натільні хрести з кольорового металу; 13 — бронзова пряжка; 14 — бронзовий бубонець; 16 — мідна бляшка; 17 — хрест-енколпійон з кольорового металу;

повною мірою не дозволив високий рівень ґрунтових вод. На суміжних ділянках залишки давньоруських нашарувань фіксувалися й раніше.

Під час досліджень зібрано велику колекцію археологічних матеріалів XII—XIX ст. Серед індивідуальних знахідок виділяються три давньоруські хрести-енколпійони, три

свинцеві князівські печатки, мідна бляшка з зображенням Богородиці, піхви шаблі XIX ст. тощо (рисунок). Велика кількість монет та товарних пломб XIX ст. є характерною для припортової зони, в якій розташована досліджувана ділянка. Навесні 2019 р. археологічні науково-рятивні дослідження ділянки мають поновитися.

Г. Івакін (†), В. Івакін, В. Баранов, І. Зоценко, А. Оленич, Б. Щерба, В. Лавров

РОБОТИ НА ТЕРИТОРІЇ ПОДОЛУ

Архітектурна-археологічна експедиція ІА НАНУ (далі ААЕ) проводила рятивні дослідження на території, відведеній під будівельні реставраційні роботи за адресою: вул. Олени Теліги, 12, у Шевченківському районі м. Києва. Роботи відбувалися біля пам'ятки архітектури «Наріжна башта мурів XVIII ст.» на території Національного заповідника «Софія Київська».

Загальна площа досліджень становила 50 м². Потужність культурних шарів сягала 1,7 м. Було досліджено чотири культурно-хронологічні шари (далі КШ): 1 — XIX—

XX ст.; 2 — XVII—XVIII ст.; 3 — XII—XIII ст.; 4 — доба пізньої бронзи — раннього залізного віку.

Загалом виявлено та досліджено чотири об'єкти та чотири ями господарського призначення і 10 поховальних комплексів. Поховальні комплекси відносяться до шару XVII—XVIII ст. Орієнтовані поховання головою на захід (з невеликим відхиленням), руки — випростані вздовж тіла (окрім поховання 3). У всіх випадках було зафіксовано залишки труп у вигляді ліній тліну та цвяхів від них. Майже всі поховання — безінвентарні.